

Крамар С.Я.,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти*
«доктор філософії» за спеціальністю 051 Економіка,
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-2478-1421>,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ЕКОТУРИСТИЧНИХ ДЕСТИНАЦІЙ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ І ВОЄННОГО СТАНУ

Kramar S.Ya.,
candidate for the third (educational and scientific) level of higher
education “Doctor of Philosophy” in specialty 051 Economics,
West Ukrainian National University, Ternopil

FACTORS SHAPING THE INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF ECOTOURISM DESTINATIONS OF UKRAINE UNDER CONDITIONS OF WAR AND MARTIAL LAW

Постановка проблеми. Повномасштабна війна докорінно змінила просторові, економічні і безпекові умови функціонування туристичної сфери України. Руйнування транспортної й енергетичної інфраструктури, мінування територій, скорочення платоспроможного попиту, міграція населення, кадрові втрати і посилення невизначеності щодо строків окупності проєктів сформували нове середовище прийняття інвестиційних рішень. За результатами п'ятої оцінки завданої шкоди і потреб на відновлення, загальна вартість відбудови України протягом наступного десятиліття становить майже 588 млрд дол. США, тоді як прямі збитки, накопичені станом на 31 грудня 2025 р., перевищили 195 млрд дол. США [1]. Найбільші потреби зосереджені у транспортному, енергетичному і житловому секторах, а залучення приватного капіталу безпосередньо пов'язується з поліпшенням підприємницького середовища, доступу до фінансування, розвитком людського капіталу й адаптацією господарської діяльності до зелених і цифрових стандартів ЄС. Отже, туристичні проєкти конкурують за обмежені інвестиційні ресурси також із базовими напрямками відбудови, що значно підвищує вимоги до обґрунтованості їхньої суспільної, економічної та екологічної цінності.

Особливе місце в такому контексті посідає екологічний туризм, розвиток якого потенційно дає змогу поєднати підприємницьку активність, зайнятість місцевого населення, збереження природних комплексів і диверсифікацію економіки територіальних громад. Відповідно до підходу UN Tourism, екотуризм охоплює природоорієнтовані форми туристичної діяльності, основною мотивацією яких є спостереження, пізнання і відповідальне використання природного та культурного середовища за умови мінімізації негативного впливу і створення переваг для місцевих громад [2]. Через це інвестиційна привабливість екотуристичної дестинації залежить від допустимого антропогенного навантаження, режиму охорони території, спроможності місцевих інституцій контролювати використання природних ресурсів, участі населення у розподілі економічних вигід і здатності проєкту підтримувати природоохоронні функції дестинації.

Попри тривалі воєнні ризики, туристична діяльність в Україні не припинилася. У 2025 р. до місцевих бюджетів надійшло 359 млн грн туристичного збору, що на 31,5 % перевищило показник 2024 р. Водночас найбільші надходження були сконцентровані у місті Києві, Львівській, Івано-Франківській та Закарпатській областях [3]. Ці дані не характеризують екотуризм окремо, однак засвідчують збереження туристичного попиту і виразну територіальну нерівномірність його реалізації. Для інвестора така нерівномірність є важливою: дестинації функціонують у різних умовах транспортної доступності, віддаленості від зон бойових дій, забезпечення енергетичними ресурсами, інституційної спроможності громад, сформованості туристичного продукту і репутаційного сприйняття території. Тому сам факт наявності привабливих природних об'єктів ще не створює достатніх підстав для вкладення капіталу.

* Наук. керівник: Охота В.І. – канд. екон. наук, доцент

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукове осмислення трансформацій туристичної сфери України в умовах війни представлено низкою праць. Зокрема, автори А. Зарубіна, Є. Сіра та Л. Демчук розглянули особливості функціонування туризму за воєнного стану і напрями його адаптації [4]. Автори О. Бордун, В. Шевчук, В. Монастирський та О. Лучка зосередили увагу на втратах туристичного бізнесу і можливих напрямках його збереження [5], тоді як Н. Барвінок дослідила вплив глобальних безпекових чинників на туристичну діяльність [6]. Перспективи післявоєнного відновлення туризму висвітлено А. Моцою, С. Шевчуком і Н. Середою [7], Ю. Краснокутською, І. Сегедою та А. Безпаловою [8]. У міжнародній науковій літературі М. Редді, С. Бойд і М. Ніка запропонували концептуальні засади відновлення туризму на постконфліктних територіях, пов'язавши його результативність із безпекою, координацією зацікавлених сторін, відновленням довіри та інституційною спроможністю [9].

Окремий напрям досліджень становлять праці, присвячені природним передумовам і проблемам розвитку екотуризму. К. Нікітенко обґрунтовує значний природно-ресурсний потенціал України, одночасно наголошуючи на проблемах його практичного використання [10]. Автори В. Токарева та К. Горюнова розкривають роль рекреаційних комплексів у залученні туристів і збереженні екосистем [11], А. Глущенко та Д. Рудоманов узагальнюють актуальні напрями розвитку екотуризму в Україні [12]. О. Жадько систематизує інструменти сталого туризму на природоохоронних територіях, звертаючи увагу на недостатнє фінансове забезпечення, фрагментарність управлінських рішень, надмірне рекреаційне навантаження та обмежене залучення громад [13]. Зазначені дослідження створюють вагомий теоретичну основу для розуміння сучасного стану екотуризму, однак переважно розглядають його ресурсні переваги, загальні бар'єри розвитку або перспективи відновлення туристичної сфери.

Водночас недостатньо дослідженим залишається питання про те, які саме фактори перетворюють природно-рекреаційні переваги території на інвестиційно привабливу екотуристичну дестинацію в умовах війни. У наукових працях часто виокремлено аналізуються природні ресурси, інфраструктура, туристичний попит, безпека, державна підтримка або екологічні обмеження. Проте для інвестора вони діють одночасно. Відтак інвестиційна привабливість повинна розглядатися як результат взаємодії не лише стимулювальних, а й обмежувальних факторів, частина яких виникла або посилилася безпосередньо внаслідок війни.

Постановка завдання. Метою статті є теоретичне уточнення змісту, систематизація факторів формування інвестиційної привабливості екотуристичних дестинацій України в умовах війни і воєнного стану, а також апробація запропонованої систематизації на прикладі реалізованих екотуристичних проектних ініціатив.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розкриття факторів формування інвестиційної привабливості екотуристичних дестинацій потребує передусім уточнення змісту самої категорії «інвестиційна привабливість». У науковій літературі вона переважно трактується як комплексна характеристика об'єкта інвестування, що відображає доцільність вкладення капіталу з огляду на очікувану дохідність, рівень ризику, строк окупності, доступність ресурсів та умови реалізації інвестиційного проекту [14]. Водночас стосовно туристичних територій такий підхід є недостатнім, оскільки інвестор оцінює просторово організовану систему, у якій природні ресурси, інфраструктура, місцева економіка, управлінські інституції та населення взаємодіють між собою.

Екотуристична дестинація є складнішим об'єктом інвестування, ніж звичайний туристичний комплекс. Її основу формують природні території, ландшафти, об'єкти природно-заповідного фонду, локальна культурна спадщина та види діяльності, орієнтовані на відповідальне пізнання природи. Відповідно до підходу UN Tourism, екотуризм передбачає природоорієнтовану туристичну діяльність, мінімізацію негативного впливу на довкілля, підтримку природоохоронних цілей та створення економічних переваг для місцевих громад [2]. Тому інвестиційне рішення щодо екотуристичної дестинації не може ґрунтуватися тільки на оцінці прогнозованого доходу або кількості потенційних відвідувачів. В цьому контексті не менш важливими є режим використання природної території, допустиме рекреаційне навантаження, екологічні обмеження, якість управління та здатність місцевої громади забезпечувати збалансоване використання ресурсів.

Також необхідно відрізнити інвестиційну привабливість від туристичної привабливості. Туристична привабливість характеризує здатність території зацікавити відвідувача завдяки природним, культурним, рекреаційним або подієвим ресурсам [15]. Інвестиційна привабливість відображає іншу площину – показує, наскільки наявні ресурси можуть бути перетворені на життєздатний інвестиційний проект, здатний генерувати економічний, соціальний та екологічний результат [14]. Не тотожними є також поняття інвестиційної привабливості й інвестиційного потенціалу. Інвестиційний потенціал характеризує наявні і можливі до мобілізації ресурси території, тоді як інвестиційна привабливість відображає оцінку цих ресурсів з позиції інвестора. Потенціал може бути значним, але частково нереалізованим. Привабливість, навпаки, залежить від того, наскільки ресурси організовані, доступні, захищені та здатні забезпечити передбачуваний результат.

В умовах війни зміст досліджуваної категорії додатково ускладнюється і набуває динамічного характеру. Вона визначається здатністю дестинації знижувати ризики, підтримувати функціонування туристичних об'єктів, перебудовувати логістику, диверсифікувати джерела доходів та поетапно реалізовувати інвестиційні проекти. Відповідно, до її структури доцільно включати також і адаптаційну спроможність, тому що вона показує, чи може дестинація зберігати інвестиційну цінність у разі тривалих зовнішніх потрясінь.

Отже, під інвестиційною привабливістю екотуристичної дестинації пропонується розуміти інтегровану характеристику території, яка відображає ступінь доцільності, безпечності і перспективності вкладення інвестицій у розвиток природоорієнтованої туристичної діяльності з урахуванням наявних ресурсів, очікуваної результативності, рівня ризику, інституційних умов, екологічних обмежень і здатності дестинації адаптуватися до кризових впливів.

У наукових дослідженнях розвитку туризму під час воєнного стану основна увага приділяється скороченню туристичних потоків, територіальному перерозподілу попиту, втратам туристичного бізнесу, руйнуванню інфраструктури і необхідності державної підтримки [4–7]. У працях, присвячених післявоєнному відновленню галузі, наголошено на значенні безпеки, відновлення транспортної мережі, формування позитивного іміджу територій, залучення приватних інвестицій і використання міжнародного досвіду [7–9]. Водночас дослідження екотуризму акцентують на природно-рекреаційному потенціалі, розвитку інфраструктури, збереженні екосистем, участі громад та ефективності управління природоохоронними територіями [10–13; 15]. Об'єднання зазначених підходів дає підстави розглядати інвестиційну привабливість екотуристичної дестинації як результат одночасного впливу семи взаємопов'язаних груп факторів (рис. 1).

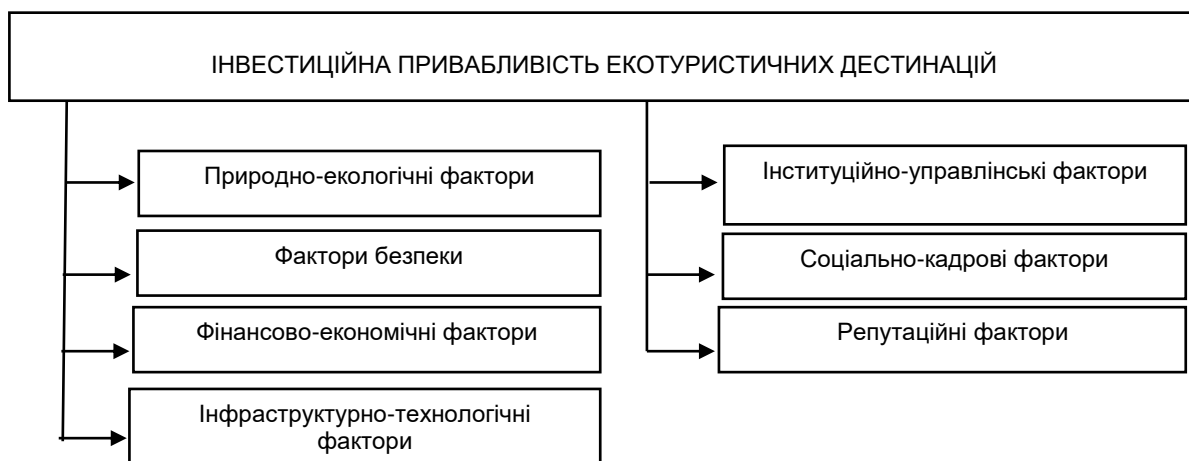

Рис. 1. Фактори інвестиційної привабливості екотуристичних дестинацій

Джерело: систематизовано автором на основі аналізу [14–17]

Першу групу становлять природно-екологічні фактори. До них належать: унікальність природних ландшафтів, біологічне різноманіття, наявність об'єктів природно-заповідного фонду, екологічний стан території, сезонність використання природних ресурсів, допустиме рекреаційне навантаження та можливість організації різних видів природоорієнтованого туризму. Ці характеристики створюють первинну цінність екотуристичної дестинації. Проте їхній вплив на інвестиційну привабливість не завжди є позитивним і сприятливим, адже висока природоохоронна цінність території одночасно підвищує її туристичну унікальність і посилює вимоги до режиму господарського використання. Тому інвестор оцінює можливість їх законного, контрольованого та економічно доцільного залучення до туристичної діяльності. Керівні принципи IUCN передбачають диференціацію режимів використання природоохоронних територій залежно від їх категорії та основної мети управління [16].

Другу групу утворюють фактори безпеки, значення яких різко зросло після початку повномасштабної війни. До них доцільно віднести віддаленість території від районів ведення бойових дій і державного кордону з країною-агресором, ризик ракетних та інших атак, мінну небезпеку, наявність укриттів, маршрутів евакуації, систем оповіщення і планів кризового реагування. Вплив фактору безпеки позначається на страхуванні, доступності кредитування, вартості будівництва, строках реалізації проекту, поведінці туристичного попиту та репутаційному сприйнятті території.

Третя група охоплює фінансово-економічні фактори. Йдеться про місткість і платоспроможність туристичного попиту, прогнозовану дохідність, строк окупності, вартість залучення капіталу, рівень операційних витрат, податкове навантаження, доступність грантового фінансування, місцевих програм підтримки, кредитних гарантій і механізмів страхування ризиків. Для екотуристичних проектів особливо важливою є можливість диверсифікувати доходи.

Четверту групу становлять інфраструктурно-технологічні фактори. Вони охоплюють транспортну доступність, стан автомобільних доріг, залізничне сполучення, доступ до енергопостачання, водопостачання, зв'язку та мережі Інтернет, наявність закладів розміщення, харчування, туристичної навігації, інформаційних центрів і цифрових сервісів. Для інвестора важливе розуміти їх функціональну взаємопов'язаність. Навіть унікальний природний об'єкт не створює повноцінної інвестиційної можливості, якщо до нього немає безпечного доступу, системи бронювання, зрозумілої навігації та мінімальної сервісної інфраструктури.

П'яту групу формують інституційно-управлінські фактори. До них належать якість стратегічного планування розвитку території, наявність містобудівної та землепорядної документації, прозорість дозвільних процедур, визначеність прав користування землею і природними ресурсами, спроможність органів місцевого самоврядування супроводжувати інвестиційні проекти, рівень координації між громадою, бізнесом, адміністраціями природоохоронних територій і громадськими організаціями. Суттєве значення має наявність підготовлених інвестиційних пропозицій, а не лише загальних декларацій про туристичний потенціал.

Шосту групу становлять соціально-кадрові фактори. Вони характеризують забезпеченість дестинації працівниками, наявність фахівців у сфері гостинності, екскурсійної діяльності, природоохоронного менеджменту, маркетингу та проектного управління. До цієї групи належать також ставлення місцевого населення до туристичного розвитку, готовність брати участь у підприємницькій діяльності, рівень довіри між зацікавленими сторонами та справедливості розподілу економічних вигод.

Сьому групу утворюють репутаційні фактори. До них належать упізнаваність дестинації, сформованість її бренду, наявність цільових сегментів туристів, якість цифрового представлення, присутність у туристичних інформаційних системах, партнерство з туроператорами і здатність комунікувати, безпекові умови. У воєнний період навіть відносно безпечна дестинація може втрачати туристів та інвестиції через відсутність достовірної інформації, застарілі повідомлення або загальне ототожнення всієї країни із зоною бойових дій.

Також слід наголосити, що адаптаційна спроможність не утворює ізольованої групи факторів, а має наскрізний характер. Вона виявляється у здатності дестинації змінювати логістичні схеми, забезпечувати автономність інфраструктури, диверсифікувати туристичні продукти та джерела доходів, коригувати комунікацію ризиків і реалізовувати інвестиції

Для практичної апробації запропонованої систематизації застосовано цілеспрямований відбір випадків, які представляють різні моделі екотуристичних проектів за масштабом, організаційною формою і джерелами фінансування. Оцінювання здійснено на основі контент-аналізу відкритих описів проектів.

До аналізу включено чотири типи проектів, різних за масштабом, джерелами фінансування і характером очікуваного результату: 1) системний інфраструктурно-природоохоронний проект «Підтримка природно-заповідних територій в Україні»; 2) проект розвитку туристичної інфраструктури Національного природного парку «Верховинський»; 3) культурно-екотуристичний проект «Шляхами дараб»; 4) локальні мінігрантові ініціативи громад, розташованих у межах або поблизу природоохоронних територій. Вони відображають основні моделі їх практичної реалізації: від міжнародного фінансування на рівні системи природно-заповідного фонду до невеликих громадських і підприємницьких ініціатив.

Наймасштабнішим серед наведених є проект «Підтримка природно-заповідних територій в Україні», профінансований урядом Німеччини через Банк розвитку KfW [18]. Загальний обсяг грантового фінансування становив до 14 млн євро. Під час підготовки проекту було відібрано дев'ять природоохоронних територій, для яких розроблялися індивідуальні техніко-економічні обґрунтування, переліки інвестиційних потреб, можливості здійснення соціально-економічних заходів і моделі взаємодії із зацікавленими сторонами. Проект передбачав підготовку планувальних документів, забезпечення парків обладнанням, створення та оновлення адміністративних, інформаційних і відвідувальних центрів, а також підтримку локальних громад навколо природоохоронних територій [18].

Практична цінність цього проекту полягає у тому, що він охоплює базові умови функціонування дестинації. Сформована управлінська документація підвищує правову й організаційну визначеність. Обладнання та інформаційно-відвідувальна інфраструктура створюють умови для приймання туристів. Соціально-економічні заходи знижують ризик конфлікту між адміністраціями парків і населенням. Отже, проект одночасно посилює природно-екологічну, інфраструктурну, інституційну та соціальну складові інвестиційної привабливості. Водночас у його відкритому описі не конкретизовано бізнес-моделі використання створеної інфраструктури, прогнозовані доходи, строки її фінансової окупності і механізми залучення приватних операторів.

Інший формат представлений проектом розвитку Національного природного парку «Верховинський» як туристичного та реабілітаційного осередку Карпатського регіону [19]. У межах цієї ініціативи здійснювалося облаштування кемпінгової і маршрутної інфраструктури, встановлення огорожі та межових знаків, проведення геологічних і геодезичних досліджень для будівництва павільйону, підготовка архітектурних рішень, облаштування свердловини на туристичному маршруті і

розроблення інформаційних стендів. Також повідомлялося про завершальний етап документального оформлення розширення території парку на 15 %. Серед практичних перешкод прямо називалися воєнні умови, обмежена кількість постачальників та нестабільність електропостачання [19].

Проект «Шляхами дараб», реалізований Національним природним парком «Верховинський» у межах конкурсу малих грантів, має іншу логіку. Його основою стало поєднання природної та культурної спадщини басейну Черемошу. Для створення нового туристичного продукту було придбано каяки, рятувальні жилети, шоломи й весла, проведено тестові сплави на Білому та Чорному Черемоші, опрацьовано маршрути й безпекові умови, а також підготовлено промоційний відеоматеріал. Тематичний зміст маршрутів пов'язано з історією традиційного лісосплаву та збереженими гідротехнічними об'єктами [20].

У цьому разі основним фактором інвестиційної привабливості є здатність сформувати відмінний від конкурентів туристичний продукт. Проект перетворює історико-природну особливість території на конкретну послугу. Одночасно враховано безпеку відвідувачів, придбано матеріальне оснащення та створено комунікаційний продукт. Однак його подальша інвестиційна життєздатність залежатиме від організації регулярних сплавів, кваліфікації інструкторів, сезонності водних маршрутів, вартості обслуговування спорядження, платоспроможного попиту та розподілу доходів між парком і безпосередніми надавачами послуг. Отже, грант створив початковий актив, але чи стане він стабільним джерелом доходу, визначатиме вже операційна модель.

Значний масив локальних практик представлено програмою мінігрантів для громад, розташованих поблизу природоохоронних територій. Серед підтриманих ініціатив були будівництво туристичного притулку на полонині Ріжовата, облаштування екотуристичного маршруту в Горганах, розвиток веломаршрутів у Яремчанській громаді, встановлення дерев'яних містків та інформаційних стендів на болоті Рудяк, створення туристичної веломережі в Буковинських Карпатах, благоустрій мінеральних джерел, встановлення сонячної електростанції біля садиби сільського туризму в Колочаві та започаткування астротуристичного продукту за допомогою мобільного планетарію.

Для порівняльного аналізу складено порівняльну характеристику факторів інвестиційної привабливості екотуристичних ініціатив України (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика факторів інвестиційної привабливості екотуристичних проектних ініціатив України

Проектна ініціатива	Найвиразніше представлені групи факторів	Групи факторів, представлені частково	Основні нерозкриті або вразливі параметри
«Підтримка природно-заповідних територій в Україні»	природно-екологічні; інфраструктурно-технологічні; інституційно-управлінські; соціально-кадрові	фінансово-економічні; репутаційні; безпекові	модель отримання доходів від використання створеної інфраструктури; механізми приватного співфінансування; строки окупності окремих об'єктів; страхування воєнних ризиків; джерела фінансування експлуатаційних витрат після завершення грантової підтримки
Розвиток Національного природного парку «Верховинський»	природно-екологічні; інфраструктурно-технологічні; інституційно-управлінські	безпекові; соціально-кадрові; репутаційні	стабільність енергопостачання; наявність альтернативних джерел енергії; визначення оператора туристичної інфраструктури; джерела її утримання; механізми страхування і кризового реагування; фінансова модель надання туристичних послуг
Проект «Шляхами дараб»	природно-екологічні; інфраструктурно-технологічні; репутаційні	безпекові; соціально-кадрові; фінансово-економічні	сезонність водних маршрутів; прогноз платоспроможного попиту і доходів; кваліфікація та постійна доступність інструкторів; витрати на технічне обслуговування спорядження; організація регулярної експлуатації; можливості масштабування туристичного продукту
Мінігрантові проекти для громад	соціально-кадрові; інфраструктурно-технологічні; природно-екологічні	фінансово-економічні; інституційно-управлінські; репутаційні	невеликий масштаб і фрагментарність ініціатив; залежність від грантового фінансування; відсутність довгострокових моделей утримання створених об'єктів; недостатня інтеграція окремих проектів у комплексний туристичний продукт; обмеженість моніторингу економічних, соціальних та екологічних результатів

Джерело: складено автором за результатами контент-аналізу відкритих матеріалів проектів [18–20]

Порівняння розглянутих випадків засвідчило, що інвестиційну привабливість екотуристичної ініціативи не можна зводити до обсягу залученого фінансування. Великий проєкт здатний створити інституційні й інфраструктурні передумови, але не обов'язково містить завершену комерційну модель. Малий проєкт може запропонувати оригінальний продукт, однак залишатися вразливим через сезонність, обмежений ринок і недостатність обігового капіталу. Тому проєкт необхідно оцінювати не як ізольований перелік запланованих робіт, а як систему взаємопов'язаних елементів.

Висновки з проведеного дослідження. За результатами дослідження уточнено зміст інвестиційної привабливості екотуристичної дестинації. Її запропоновано розглядати як інтегровану характеристику території, що відображає доцільність, безпечність і перспективність вкладення капіталу у природоорієнтовану туристичну діяльність з урахуванням очікуваної результативності, екологічних обмежень, інституційних умов, рівня ризику та здатності дестинації адаптуватися до кризових впливів.

Систематизовано сім груп факторів формування інвестиційної привабливості: природно-екологічні, безпекові, фінансово-економічні, інфраструктурно-технологічні, інституційно-управлінські, соціально-кадрові та репутаційні. Встановлено, що в умовах війни безпека впливає майже на всі параметри інвестиційного рішення: вартість фінансування і страхування, строки будівництва, сталість логістики, кадрове забезпечення, попит та репутаційне сприйняття дестинації. Тому оцінювання лише природних ресурсів або прогнозованої дохідності дає неповну картину інвестиційної привабливості.

Аналіз чотирьох типів чинних екотуристичних ініціатив показав різні моделі формування привабливості. Міжнародні природоохоронні програми створюють планувальну, інфраструктурну та інституційну основу; проєкти окремих національних парків посилюють операційну стійкість і доступність територій; продуктові та мінігрантові ініціативи формують локальні туристичні послуги, підприємницьку активність і комунікаційні переваги. Водночас для більшості проєктів недостатньо розкритими залишаються моделі доходів, джерела утримання інфраструктури після завершення грантової підтримки, механізми приватного співфінансування та страхування воєнних ризиків.

Перспективою подальших досліджень є розроблення системи індикаторів і методики кількісного оцінювання інвестиційної привабливості екотуристичних дестинацій з урахуванням територіальної диференціації воєнних ризиків.

Література

1. Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment released. *World Bank*. 2026. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2026/02/23/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released> (дата звернення: 20.06.2026).
2. Ecotourism and protected areas. *UN Tourism*. URL: <https://www.untourism.int/sustainable-development/ecotourism-and-protected-areas> (дата звернення: 20.06.2026).
3. 359 млн грн туристичного збору надійшло до бюджетів громад у 2025 році. *Державна податкова служба України*. 2026. URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/974725.html> (дата звернення: 21.06.2026).
4. Зарубіна А., Сіра Є., Демчук Л. Особливості туризму в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск № 41. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-14>
5. Бордун О., Шевчук В., Монастирський В., Лучка О. Втрати та напрями порятунку туристичного бізнесу України в умовах війни. *Вісник Львівського університету. Серія економічна*. 2022. Вип. 62. С. 178-196. DOI: <https://doi.org/10.30970/ves.2022.62.0.6214>
6. Барвінок Н. Вплив глобальних безпекових факторів на розвиток міжнародного туризму в Україні. *Věda a perspektivy*. 2022. № 4(11). С. 139-151. DOI: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2022-4\(11\)-139-151](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2022-4(11)-139-151)
7. Моца А., Шевчук С., Середа Н. Перспективи післявоєнного відновлення сфери туризму в Україні. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск № 41. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-31>
8. Краснокутська Ю., Сегеда І., Безпалова А. Післявоєнне відновлення туристичної індустрії України в контексті сталого розвитку. *Економіка та суспільство*. 2023. Випуск № 56. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-88>
9. Reddy M. V., Boyd S. W., Nica M. Towards a post-conflict tourism recovery framework. *Annals of Tourism Research*. 2020. Vol. 84. Article 102940. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.annals.2020.102940>
10. Нікітенко К. С. Розвиток екотуризму в Україні: потенціал та проблеми. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2023. Вип. 15. С. 259-263. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.15.32>
11. Токарева В., Горюнова К. Розвиток екотуризму в Україні: роль рекреаційних комплексів у залученні туристів та збереженні екосистеми. *Економіка та суспільство*. 2025. Випуск № 71. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-62>
12. Глущенко А. В., Рудоманов Д. С. Розвиток екотуризму в Україні. *Економічний простір*. 2024. № 189. С. 119-122. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/189-22>

13. Жадько О. А. Інструменти розвитку сталого туризму на природоохоронних територіях. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2025. Вип. 26. С. 339-344. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2025.26.36>
14. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 472 с.
15. Крамар С. Я. Інвестиційні бар'єри та шляхи їх подолання у сфері екотуризму України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2025. № 17. С. 247-252. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.17.247>
16. Guidelines for applying protected area management categories / Edited by Dudley N. IUCN. 2008. <https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/documents/pag-021.pdf> (дата звернення: 21.06.2026).
17. Охота В. І. Перспективи розвитку екотуризму в умовах післявоєнного відновлення України. *Європейський науковий журнал економічних та фінансових інновацій*. 2026. № 2(20). С. 529-541. DOI: <https://doi.org/10.32750/2026-0244>
18. Support to Nature Protected Areas in Ukraine : офіційний вебсайт проєкту. URL: <https://snpra.in.ua/> (дата звернення: 21.06.2026).
19. Національний природний парк «Верховинський» : офіційний вебсайт. URL: <https://verkhovynskyi-park.in.ua/> (дата звернення: 22.06.2026).
20. Проєкт «Шляхами дараб»: відродження традицій лісосплаву у Верховині. *Національний екологічний центр України*. 2026. URL: <https://necu.org.ua/proyekt-shlyahamy-darab-vidrodzhennya-tradycij-lisosplavu-u-verhovyni/> (дата звернення: 22.06.2026).

References

1. World Bank (2026), Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment released, available at: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2026/02/23/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released> (access date June 20, 2026).
2. UN Tourism (n.d.), Ecotourism and protected areas, available at: <https://www.untourism.int/sustainable-development/ecotourism-and-protected-areas> (access date June 20, 2026).
3. State Tax Service of Ukraine (2026), "UAH 359 million of tourist tax was transferred to community budgets in 2025", available at: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/974725.html> (access date June 21, 2026).
4. Zarubina, A., Sira, Ye. and Demchuk, L. (2022), "Features of tourism under martial law", *Ekonomika ta suspilstvo*, Issue no. 41, DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-14>
5. Bordun, O., Shevchuk, V., Monastyrskyi, V. and Luchka, O. (2022), "Losses and directions for saving Ukraine's tourism business during the war", *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya ekonomichna*, Iss. 62, pp. 178-196, DOI: <https://doi.org/10.30970/ves.2022.62.0.6214>
6. Barvinok, N. (2022), "Impact of global security factors on the development of international tourism in Ukraine", *Věda a perspektivy*, no. 4(11), pp. 139-151, DOI: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2022-4\(11\)-139-151](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2022-4(11)-139-151)
7. Motsa, A., Shevchuk, S. and Sereda, N. (2022), "Prospects for post-war recovery of tourism in Ukraine", *Ekonomika ta suspilstvo*, Issue no. 41, DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-31>
8. Krasnokutska, Yu., Sehed, I. and Bezpalo, A. (2023), "Post-war recovery of Ukraine's tourism industry in the context of sustainable development", *Ekonomika ta suspilstvo*, Issue no. 56, DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-88>
9. Reddy, M.V., Boyd, S.W. and Nica, M. (2020), "Towards a post-conflict tourism recovery framework", *Annals of Tourism Research*, Vol. 84, Article 102940, DOI: <https://doi.org/10.1016/j.annals.2020.102940>
10. Nikitenko, K.S. (2023), "Development of ecotourism in Ukraine: potential and problems", *Tavriyskyi naukovyi visnyk. Seriya: Ekonomika*, Iss. 15, pp. 259-263, DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.15.32>
11. Tokareva, V. and Horiunova, K. (2025), "Development of ecotourism in Ukraine: the role of recreational complexes in attracting tourists and preserving ecosystems", *Ekonomika ta suspilstvo*, Issue no. 71, DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-62>
12. Hlushchenko, A.V. and Rudomanov, D.S. (2024), "Development of ecotourism in Ukraine", *Ekonomichniy prostir*, no. 189, pp. 119-122, DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/189-22>
13. Zhadko, O.A. (2025), "Tools for sustainable tourism development in protected areas", *Tavriyskyi naukovyi visnyk. Seriya: Ekonomika*, Iss. 26, pp. 339-344, DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2025.26.36>
14. Maiorova, T.V. (2009), *Investytsiina aktyvnist [Investment Activity]*, textbook, Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine, 472 p.

15. Kramar, S. Ya. (2025), "Investment barriers and ways to overcome them in the ecotourism sector of Ukraine", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 17, pp. 247-252, DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.17.247>

16. Dudley, N. (Ed.) (2008), Guidelines for Applying Protected Area Management Categories, IUCN, Gland, Switzerland, available at: <https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/documents/pag-021.pdf> (access date June 21, 2026).

17. Okhota, V. I. (2026), "Prospects for ecotourism development in the context of post-war recovery of Ukraine", *Yevropeyskyi zhurnal ekonomichnykh ta finansovykh innovatsii*, no. 2(20), pp. 529-541, DOI: <https://doi.org/10.32750/2026-0244>

18. "Support to Nature Protected Areas in Ukraine : official project website", available at: <https://snpa.in.ua/> (access date June 21, 2026).

19. "Verkhovynskyi National Nature Park : official website", available at: <https://verkhovynskyi-park.in.ua/> (access date June 22, 2026).

20. National Ecological Centre of Ukraine (2026), "Project 'Along the routes of darabs': revival of timber rafting traditions in Verkhovyna", available at: <https://necu.org.ua/proyekt-shlyahamy-darab-vidrodzhennya-tradycij-lisosplavu-u-verhovyni/> (access date June 22, 2026).

Крамар С.Я.

ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ЕКОТУРИСТИЧНИХ ДЕСТИНАЦІЙ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ І ВОЄННОГО СТАНУ

Мета. Теоретичне уточнення змісту, систематизація факторів формування інвестиційної привабливості екотуристичних дестинацій України в умовах війни і воєнного стану, а також апробація запропонованої систематизації на прикладі реалізованих екотуристичних проектних ініціатив.

Методика дослідження. У дослідженні застосовано методи аналізу і синтезу для уточнення категоріального апарату; порівняння і логічного узагальнення – для розмежування інвестиційної і туристичної привабливості та інвестиційного потенціалу; систематизації – для формування груп факторів; контент-аналізу відкритих джерел і методу конкретних ситуацій – для вивчення чотирьох типів екотуристичних проектів, що реалізуються на природоохоронних територіях України.

Результати дослідження. Запропоновано авторське визначення інвестиційної привабливості екотуристичної дестинації. Систематизовано природно-екологічні, безпекові, фінансово-економічні, інфраструктурно-технологічні, інституційно-управлінські, соціально-кадрові та репутаційні фактори. Порівняння системного природоохоронного проекту, ініціативи розвитку національного природного парку, спеціалізованого туристичного продукту та мінігрантів для громад показало, що інвестиційна привабливість не є прямим наслідком обсягу фінансування. Її визначає узгодженість природної цінності, безпеки, інфраструктури, правового й управлінського супроводу, операційної моделі та участі місцевої громади.

Наукова новизна результатів дослідження. Удосконалено систематизацію факторів інвестиційної привабливості екотуристичних дестинацій шляхом виокремлення безпекових факторів і трактування адаптаційної спроможності як наскрізної характеристики їх взаємодії. Обґрунтовано, що вирішальне значення має не максимальна виразність окремої переваги, а відсутність критичних розривів між ресурсною, інституційною, інфраструктурною, безпековою та ринковою складовими проекту.

Практична значущість результатів дослідження. Запропонована систематизація може використовуватися як аналітична основа для попередньої діагностики екотуристичних ініціатив, виявлення критичних прогалин та структурування інформації під час підготовки інвестиційних пропозицій.

Ключові слова: інвестиційна привабливість, екотуризм, екотуристична дестинація, інвестиційний проект, воєнний стан, природоохоронна територія, територіальна громада, сталий туризм.

Kramar S. Ya.

FACTORS SHAPING THE INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF ECOTOURISM DESTINATIONS OF UKRAINE UNDER CONDITIONS OF WAR AND MARTIAL LAW

Purpose. The aim of the study is to theoretically clarify the content, systematize the factors shaping the investment attractiveness of ecotourism destinations of Ukraine in conditions of war and martial law, as well as test the proposed systematization using the example of implemented ecotourism project initiatives.

Methodology of research. The study employs analysis and synthesis to clarify the conceptual framework; comparison and logical generalization to distinguish between investment attractiveness, tourism attractiveness, and investment potential; systematization to identify and structure the principal groups of factors; and content analysis of open-source materials combined with the case study method to examine four types of ecotourism projects implemented within protected areas in Ukraine.

Finding. An original definition of the investment attractiveness of an ecotourism destination is proposed. The factors shaping investment attractiveness are systematized into natural and environmental, security-related, financial and economic, infrastructural and technological, institutional and managerial, social and human-resource, and reputational groups. A comparative analysis of a large-scale nature conservation project, a national nature park development initiative, a specialized tourism product, and community-based mini-grant projects demonstrates that investment attractiveness is not directly determined by the amount of received funding. Rather, it depends on the coherence between natural value, security, infrastructure, legal and managerial support, the operational model, and the involvement of the local community.

Originality. The systematization of factors of investment attractiveness of ecotourism destinations has been improved by isolating security factors and treating adaptive capacity as a cross-cutting characteristic of their interaction. It has been substantiated that the decisive importance is not the maximum expressiveness of a single advantage, but the absence of critical gaps between the resource, institutional, infrastructure, security and market components of the project.

Practical value. The proposed systematization can be used as an analytical basis for preliminary diagnostics of ecotourism initiatives, identification of critical gaps, and structuring information during the preparation of investment proposals.

Key words: investment attractiveness, ecotourism, ecotourism destination, investment project, martial law, protected area, territorial community, sustainable tourism.

Дата надходження рукопису: 16.07.2026

Дата прийняття рукопису до друку: 18.08.2026

Дата публікації: 28.08.2026